

Koronavirüs Sürecinin Sahte Radikalî: Slavoj Žižek

Editörün Notu: Aşağıdaki makale Bob Avakian'ın mimarı olduğu komünizmin yeni sentezini destekleyen okurumuz Rajko Tomas tarafından web sitemize iletilmiştir.

“Tüccarlar sattıkları şeylerin bedenimize yararlı mı yoksa zararlı mı olduğuna bakmazlar. Fakat yine de ellerindeki malları övüp dururlar. Malı alan kimseler uzman değilseler, bu konuda bilgi sahibi olamazlar. Şehirlerde bilgilerini satmak için dolaşanların da bunlardan pek farkları yoktur. Onlar da o konu hakkında bilgisi olmayanlara kendi yaptıklarını överler...”

– Platon, “Protagoras”, s. 31

Slovenyalı kültür felsefecisi Slavoj Žižek, koronavirüs pandemisinin gelişimi sürecinde bir kez daha kamuoyunda ön plana çıkmış bulunuyor. Radikal siyaset ve düşünce çevreleri içinde ele aldığı popüler konuları veya kültür endüstrisinin ürünlerini felsefe tarihinden seçkilerle harmanlayarak yorumlaması ile belirli bir ün kazanmış Žižek, konuları bir şekilde kendi komünizm tasarısına bağlama noktasındaki eğilimiyle de biliniyor. Bu sürecin en son halkalarından birini Žižek'in koronavirüs pandemisi üzerine açıklamaları oluşturuyor. Žižek, koronavirüs tartışmaları evresinde öne çıkan bir makalede ve internet yayını olarak DIEM25 röportajında pandeminin insanlık açısından olası sonuçlarına değindi. Ayrıca bu süreçte bir de kitap yazdı. Bu makale Žižek'in Mart ve Nisan aylarında gündeme gelen makale ve internet röportajındaki hatalı yaklaşımların eleştirisini içermektedir.

Seçim Yapmak Fakat Neyi Seçmek?

Slavoj Žižek'in koronavirüs pandemisinin henüz yeni yeni

ciddiyetini gösterdiği ve dünya çapında eş zamanlı yayılma hızının sıçrama yaptığı Mart ayı başında Independent Türkçe tarafından çevrilen makalesinde [11] “ya barbarbalık ya sosyalizm” sloganının bir uyarlaması olarak da düşünülebilecek “ya en güçlünün hayatta kalması, ya da yeni bir çeşit komünizm” vurgusu öne çıkmıştı.

Yazısına spekülatif bir tuvalet kağıdı örneği ile başlayan Žižek, panik durumunun, kendisinin de dahil olduğu geçmiş bir sosyalizm pratiğinde ne anlam ifade ettiği ve ülkeyi yönetenler tarafından herhangi bir panik durumunun nasıl üzerinin kapatıldığına kısaca değinir. [Žižek gerek konferanslarında gerekse makalelerinde sıklıkla gençlik günlerine atfen Yugoslavya’dan çeşitli örnekler vermeyi seven ve geçmiş dönem sosyalizm pratiklerini bu örnekler üzerinden küçümseyerek okuru yönlendirmeye çalışan biridir. Hemen belirtmek gerekiyor ki, Žižek’in örnek olarak verdiği Yugoslavya komünist toplum yolunda ilerleyen gerçek bir sosyalist ülke değildi. Yugoslavya, kapitalizmin mantığını özyönetim modeli altında uygulamaya çalışmış revizyonist bir ülkeydi. Bu doğrultuda emekçiler arasında rekabeti, meta üretimini ve meta ilişkilerini devamlı olarak canlı tutmuş ve sınıfsız toplum hedefinden uzaklaşmış problemlili bir model olarak tarih sahnesinde yerini almıştır] Sonrasında panik yapmak ile tehdidin ağırlığı arasındaki ilişkiye değinir. Alınmayan önlemler ve hatalı davranışları aynı panik bağlamının unsurları olarak aktarır.

Žižek sonradan koronavirüs ile komünizm arasında bir ilişki kurmaya kalkar. İddiasına göre ilki ikincisinin yaşam gücünü arttırabilecektir. Komünizmden kastının ne olduğunu makalenin sonuna doğru genel bazı ifadelerle aktaran Žižek, öncelikle otoriterlik eleştirisini sürdürmek ister. Geçmişte Yugoslavya’da “gizlenen veya kurgulanan” hakikatin bu kez günümüz Çin’inde benzer şekilde karartıldığını belirtir. Aslında her şeyin yolunda olduğuna dair Çin devleti tarafından yapılan açıklamaların arkasında, ciddi bir totaliterliğin

bulunduğunu, gerçeklerin paylaşılmasının yasaklanması ve ağır cezalar bulunduğunu vurgular Žižek. Bu durum karşısında çözüm olarak gerçek bir hakikat savaşçısı yaratmak ister ve model olarak Çinli bir Julian Assange arzusunu dile getirir. Žižek'in Assange tutkusu DİEM25'teki sohbetinde bir kez daha gündeme gelir, bu kez sadece Çinli değil, "her şirkette ispiyoncu bir Assange" bulunması gerektiğini önerir. [2]

Oldukça yaratıcı (!) "devrimci ispiyonculuk" çözümünün ardından konu bu kez farklı bir komünizm tasarısına gelir. Zira bu tasarı Žižek'in radikalliğinin beslendiği en önemli unsurların başında gelir. Independent Türkçe'de çevrilen yazısında bütün bu hakikatin çarpıtılıp bastırıldığı komünizm uygulamalarından kendini ayırdığını belirten Žižek şunu der:

"Peki o zaman eğer aklımdaki komünizm bu değilse, komünizm diye kastettiğim şey ne? Bunu anlamak için DSÖ'nün (Dünya Sağlık Örgütü) kamuoyu duyurularını okumak yeterlidir..."

Žižek, aradığı ve arzuladığı komünizmin ipuçlarını Dünya Sağlık Örgütü Başkanı Ghebreyesus'un keimelerinde bulmuştur; tekil bir devlet pratiğinin ötesine geçecek "kolektif, koordine ve kapsamlı bir yaklaşım". Yani uluslararası bir koordinasyonun yaratılması gerekir. Bunun da zaten verili koşullarda kolaylaştırıcısını bulur. Žižek'e göre bu kolaylaştırıcı, pandemi ile tetiklenerek hızla değişebilecek bir bilinç durumudur. Žižek, komünizme adeta "yaşam gücü verdiğini" (devrimin kırılma anı olduğunu) iddia ettiği mevcut pandemi durumunu, tıpkı İran'da Şah'ın devrilmesi veya Romanya'da Nicolae Ceauşescu'nun darbe ile tutuklanıp idam edilmesi sürecindeki gibi insanların bilinçlerinde bir dönüşümü sağladığını ve bunun komünizme yaşam gücü verecek bir potansiyeli hazırladığını iddia eder. [3]

Žižek'e göre, küresel koordinasyon ve işbirliği vurgularıyla biçimlenen bu komünizm, "karşılıklı bağımlılığı ve kanıta dayalı kolektif eylemin önceliğini tanıyan başka bir form" olarak doğmalıdır. Yani belirli bir ilişki biçiminin öneminden

bahsetmektedir Žižek, fakat bu ilişki biçiminin nasıl egemen hale geleceğinden, bu ilişki biçiminin verili üretim ilişkileri içinde nasıl mümkün olacağından veya daha temelde bütün bunların kapitalist-emperyalist sistemin en temel işleyiş biçimiyle olan canlı bağlantılarından bahsetme zahmetine girmez yazısı boyunca. Bu yönüyle her ne kadar *“Burada ütopyacılık yapmıyorum, insanlar arasında idealize edilmiş bir dayanışma savunmuyorum”* diyerek kendini korumaya çalışsa da; Žižek’in bu “farklı komünizmi” bir iyi niyet temennisi, bir ahlaki yaklaşım veya en somut haliyle belirli bir iletişim-koordinasyon meselesinden öteye geçemez.

Devlet egemenliğinde ısrar eden milliyetçi yaklaşımların küresel bir fenomenle başa çıkmadaki kaçınılmaz sınırlılıklarına vurgu yapan Žižek’in “yeni türde” bir komünizminin özellikleri böylece biraz daha somutlaşır. Žižek’in *“Devlet kontrolü dışında, insanların yerel seferberliğinin yanı sıra güçlü ve verimli uluslararası koordinasyon ve işbirliğini içerecek”* dediği bu yeni olarak ifade edilen komünizm tanımının tam da kalbinde yer alan bir unsur burada kendini belli eder. Burası aynı zamanda Žižek’in “radikallik” ekmeğini en çok yediği noktadır. Böylece yazısına girişte belirttiği çeşitli revizyonist sosyalizm pratikleriyle kendi düşüncesi arasındaki çelişkinin de yalnızca bir “hakikat tekeli” meselesi olmadığı anlaşılır.

Žižek’in esas derdi, bir kez daha, bir sınıfın diğer sınıfları baskı altında tutma ve toplumu belirli bir sınıfın çıkarları doğrultusunda yeniden üretme aygıtı olan devlet mekanizmasıdır. Žižek kestirme yoldan, mevcut dünya sistemi üzerinde kurulacak bilinçli ilişkiler ve uluslararası koordinasyon ile “devletsiz ve demokratik bir şekilde” komünizme gitmenin yollarını aramaktadır.

Žižek bu bağlamda liberal teorisyenlerin ve anarşistlerin indirgemeci ve idealist düşünce çerçevesini aşamaz. Burjuvazinin devlet biçimi ile bir sınıf olarak kendisiyle birlikte bütün bir insanlığı kurtaracak olan proletaryanın

devlet biçimini aynı potada eritmeye kalkar ve farklı sınıfların farklı hedefler doğrultusunda farklı devlet biçimleri olacağını es geçer. [4] Çünkü Žižek için proletaryanın devlet biçimi kendi geçmişinde yer alan ve konferanslarında üzerine bolca -ve çoğu belden aşağı- fıkra anlattığı Yugoslavya ve eski Doğu Bloku ülkeleri ile günümüzdeki Çin'den öte bir şey değildir. Bu devletlerin antikomünist karakteri ve problemleri revizyonist işleyişleri Žižek'in kendi revizyonist tezlerini besleyen ve "farklı bir komünizm" talebi altında gerçekte açık bir burjuva reformizmini içeren en önemli dinamiklerin başında gelir.

Žižek'in indirgemeci ve problemleri mantığı, genel olarak komünizmden ne anladığını belli ettiği açıklamalarında kendisini daha da net gösterir. Mesela Žižek'e göre İngiltere Başbakanı Boris Johnson'ın British Airways'i geçici olarak kamulaştırmış olması "komünistçe bir davranıştır." [5] Burjuva devlet anlayışının kamulaştırma önlemlerini komünizme atfetmek ve buradan komünizmle hızla eşitlikler kurabilmek için bir bilim olarak komünizmden bihaber olmak gerekir ki, Žižek gerçekte bunun tipik bir örneğidir. Bu tarz ciddiyetsiz benzetmelerle Žižek'in her duruma uyarlanabilir eğilip bükülebilir bir "komünizm" anlayışı olduğunu görebilmek önemlidir. Žižek'in radikalliğinin beslendiği temel çürüktür.

Žižek'in *"Devlet kontrolü dışında, insanların yerel seferberliğinin yanı sıra güçlü ve verimli uluslararası koordinasyon ve işbirliğini içerecek"* dediği türden bu yeni olarak ifade edilen komünizm biçimi esasen ne yenidir, ne de komünist bir toplum yolunda gerçek bir devrim stratejisine yönelik bir şey söyler. Kariyerini komünist devrimcileri karalamak ve sosyalist devrimlerin son derece gerçek çelişkileri ile alay etmek üzerinden kuran birinden insanlığa yönelik ciddi bir sorumluluk ve rehberlik beklemek şüphesiz gerçekçi de değildir.

Žižek'in esasen devrimci komünizm ile büyük bir derdi vardır ve bu derdi açıklamalarındaki çığlıkları canlı tutan temel

dinamiklerden biridir. Žižek'in her tür baskı ve sömürü ilişkisine son verme, toplumda türeyen eşitsizlikleri bilinçli bir şekilde çözme ve sınıfsız toplum yolunda atılan en radikal girişimlerden biri olan Mao Zedong önderliğindeki devrimci atılımlara yaklaşımı düşünüldüğünde, esasen kaçındığı şeyin de ne olduğu daha açık bir şekilde ortaya çıkar. Anımsanacağı gibi Žižek, Mao Zedong'un *Çelişki ve Pratik Üzerine* başlıklı felsefe yazılarından oluşan çalışmasının 2007 Verso baskısına yazdığı önsözde, Mao'nun "insanları kullanılıp atılacak araçlara indirgediğini" söylemiştir. [6] Žižek'in bu tip açık antikomünist iftiralarından beslenmesi ve bunları çalışmalarına yedirmesi yeni bir durum da değildir. Occupy Wall Street eylemleri evresinde Žižek, "komünizmin tamamen başarısız olduğunu" hevesli bir şekilde ilan etmiş biridir. Öte yandan "tamamen başarısız ve iflas etmiş" ilan ettiği komünizme, neredeyse her konuşması ve açıklamasında yana yakıla sarılması ve üzerine konuşması aslında bu malzemenin Žižek açısından pek de tükenmemiş olduğunu göstermektedir. Ancak belirttiğimiz gibi, Žižek'in komünizmden kastı burjuva reformizmine bulanmış, kökten farklı bir dünyanın gerçekten nasıl kurulabileceği meselesinden – insanlık ve gezegen için bu hayati meselenin ciddiyetinden ve biliminden uzak, revizyonist rüzgarların etkisindeki bir komünizm soyutlamasından öte bir şey değildir. Žižek hem geçmişte hem de gelecek açısından aslında aynı reformist bağlamın içindeki bir komünizm tanımına sıkışmış durumdadır. Böylece okurlarına "ölümü gösterip" gerçekte radikal soslu bir "sıtmaya" onları razı etmeye çalışmaktadır.

Devrimci Komünist Parti ABD Başkanı Bob Avakian, tam da bu tip yaklaşımlar karşısında *Yeni Komünizm* kitabında şunu belirtir:

"Bu noktada, insanların komünizmi revizyonizme indirgemek üzere işleri çarpıtabilme biçimleri karşısında devamlı olarak şaşkınlık duyduğumu söylemeliyim. Revizyonizm derken neyi kastediyoruz? Komünizmin devrimci kalbinin revize edilmesini ve onun meselelerin kenarlarını kurcalamak, yalnızca bazı

reformlar için çabalamak, işleri kapitalist sistemin, onun ilişkilerinin, düşünme biçimlerinin sınırları içinde tutmak yönünde zayıf bir yaklaşıma çevrilmesini kastediyoruz. İnsanların komünizm hakkındaki meseleleri alıp, hatta komünizmin daha fazla geliştirilmesinden bahsedip bunları yeniden şekillendirerek saçma bir revizyonizme dönüştürmesi karşısında şaşkınlık yaşıyorum” [7]

Avakian’ın tespiti son derece önemli ve doğrudur. Özellikle sosyal-emperyalist karakterde gerici bir devlete dönüşen SSCB’nin ve güdümündeki ülkelerin 1991 sürecinde çözülmesinin ardından yaşanan büyük karşı devrimci saldırılar ve ağır iftira, çarpıtma, karalama ve hurafelerden örülü ölümcül bir yılgınlık evresi, komünistler arasında bozucu etkileri güçlendirirken Žižek gibi profillerin de ön plana çıkmasını kolaylaştırmıştır.[8] Avakian’ın da belirttiği gibi kendini sosyalist düşünce çevreleri içinde konumlandırmaya çalışan böylesi kişilerin komünizmden kastettikleri şey özünde mevcut toplumsal ilişkilerin reforme edilmiş bir versiyonundan başka bir şey değildir.

İllüzyonlara Değil Gerçek Radikal ve Bilimsel Düşünceye İhtiyacımız Var!

Yazımızın başında da belirttiğimiz gibi popülerliğini kültür endüstrisinin işleyiş mantığı ve ürünlerinin yorumlanmasına borçlu Žižek, kapitalist-emperyalist sistemin “radikallik” kontenjanından özellikle orta sınıftan aydın kesimler ve gençlik üzerinde belirli bir nüfuza sahip durumdadır. Son olarak koronavirüs pandemisinden kendi reformist tezleri için bir malzeme çıkartmaya kalkan Žižek, Dünya Sağlık Örgütü Başkanı açıklamalarında bulduğu “hikmetli sözlere” sarılmış ve buradan idealist ve ilişkisel temelde bir komünizm anlatısını parlatmaya çalışmıştır. Fakat anlatım gücü ve temelleri oldukça zayıf açıklamaları ile bir kez daha reformizmin eklentisi olmaktan öteye geçememiş ve devrimcilere saldırırken kullanmayı sevdiği bir ifade ile “ortaya somut hiçbir şey” koyamamıştır.

Raymond Lotta'nın da belirttiği gibi, Žižek esasen "radikal kılığı giyinmiş kinik bir antikomünisttir ve her zaman kurt postunda bir koyun olarak emperyalizmle uyuşmaya hazır durumdadır." [9]

İnsanlığın büyük trajediler ve korkunç acılar içinde bulunduğu günümüz dünyasında gerçek bir çözüme, tutarlı ve sağlam bir bilimsel yöntem ve yaklaşıma dayanan, "gerçekten radikal" köklü bir çözüme ihtiyacı bulunmaktadır. Günümüzün en radikal devrimci önderi olan Devrimci Komünist Parti ABD Başkanı Bob Avakian'ın geçmiş sosyalizm deneyimlerinin insanlığın ufkunu yükselten büyük kazanımları kadar tali ve kimi çok ciddi hataları sistemli bir şekilde analiz etmesi sonucunda **komünizmin yeni sentezini** insanlığa sunmuştur. Yeni komünizm, gerek gerçek bir devrimin niçin mümkün olduğunu bilimsel temelleriyle açıklamasıyla, gerekse komünist bir topluma doğru ortaya çıkacak gerçek ve çok zorlu çelişkilerin nasıl doğru şekilde ele alınması gerektiğinin analizi ile ezilen halk kitlelerine ve tüm insanlığa muazzam derinlikte bir rehber sunmaktadır. Yeni komünizm, toplumda köklü bir değişim arzulayan insanlığın en çok ezilen kesimleri ve özellikle de radikal düşünceli gençlik tarafından içinden geçtiğimiz koronavirüs pandemisi günlerinde kapsamlı şekilde incelenmeli ve tartışılmalıdır.

Referanslar:

[1] Žižek, S., 2020. *Koronavirüs bizi seçim yapmaya zorluyor: Ya küresel komünizm ya orman kanunları*. [online]

<https://www.independentturkish.com/node/145632/dünyadan-sesler/koronavirüs-bizi-seçim-yapmaya-zorluyor-ya-küresel-komünizm-ya-orman> [erişim tarihi 15 Nisan 2020]

[2] Žižek, S., 2020. *Komünizm ya da Barbarizm, İşte Bu Kadar Basit* [online] <https://www.youtube.com/watch?v=gXC1n80exRU> [erişim tarihi 15 Nisan 2020]

[3] Žižek, S., 2020. *Slavoj Zizek: "Devrimlerin sembolik bir kırılış anı vardır, koronavirüs salgını nedeniyle böyle bir siyasal andayız"* [online]

<https://medyascope.tv/2020/04/05/slavoj-zizek-devrimlerin-sembolik-bir-kirilis-ani-vardir-koronavirus-salgini-nedeniyle-boyle-bir-siyasal-andayiz/> [erişim tarihi 15 Nisan 2020]

[4] Žižek, “Devrimlerin sembolik bir kırılış anı vardır, koronavirüs salgını nedeniyle böyle bir siyasal andayız” röportajında komünizmden Sovyetler Birlięi’ni ve Merkez Komite’yi kastetmediğinin altını çizerek ve komünizmi bugün için 3 şeye indirger: (1) Piyasa kurallarını ihlal edecek güçte, (2) sağlık hizmetlerini örgütleyebilecek ve insanları hayatta tutacak, (3) görece olarak etkin bir devlet ve üstte güçlü ve etkin bir uluslararası işbirliği, altta yerel seferberlik. Žižek’in bu 3 maddesi esasen kapitalist sistemin sosyal refah devleti mitinin ve burjuva ufkunun ötesine geçemeyen sahte bir komünizmdir. Bu bağlamda çeşitli eleşitileri olmakla beraber, burjuva egemen sınıfların bir kanadının sözcülüğüne soyunan Bernie Sanders’ın insanları harekete geçirmesinden heyecan duyması oldukça normaldir.

[5] Üstte Age.

[6] Žižek, S., 2007. *Presents Mao: On Practice and Contradiction*. New York and London: Verso Books. s.10.

[7] Avakian, B., 2018. *Yeni Komünizm. Gerçek Bir Devrim ve Kökten Yeni Bir Toplum İçin Gerçek Kurtuluřa Giden Yolda Bilim, Strateji ve Önderlik*. Çev : S. Sezer, N. Koçyięit, A. Arslan. İstanbul : El Yayınları. s. 75

[8] Gerçek bir devrim ve kökten farklı yeni bir toplumun getirilmesi için Bob Avakian önderliğinde bilimsel temelde yürütölen devrimci mücadeleden son derece rahatsız olan “dürüst pesimit” Žižek, řu ana kadar Avakian’ın mimarı olduğu yeni komünizme karşı iftiraları ve kasıtlı çarpıtmaları ile de bilinmektedir.

[9] Lotta, R. 2020. *Slavoj Žižek’ten Bir Demagojik Performans Daha!* [online] <http://yenikomunizm.com/slavoj-zizekten-bir-demagojik-performans-daha> [eriřim tarihi: 15 Nisan 2020]